


ДАВИД ВОЛОДИМИРОВИЧ СИМОНОВИЧ,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-0285-4005>,

e-mail: sim_david@ukr.net;

ОЛЕГ ВАСИЛЬОВИЧ БЛИЩИК,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

e-mail: elena.chymak.25@gmail.com

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Статтю присвячено вивченню зарубіжного досвіду забезпечення невторчання у приватне життя особи у кримінальному процесі. Актуальність і важливість цього питання зумовлюється тим, що активізація соціальних і політичних процесів, з якими почали пов'язувати світ на початку нинішнього сторіччя, суттєво вплинули на реформування національного законодавства України. Європейський шлях розбудови нашої держави вимагає запровадження позитивного досвіду вноормування правовідносин у тій чи іншій галузях права, зокрема кримінального процесуального.

Ключові слова: приватне життя, обмеження прав і свобод, правомірне вторчання, зарубіжний досвід.

Оригінальна стаття

ВСТУП. У зв'язку з поступовим наближенням України до європейських цінностей дедалі більше дослідників звертають увагу на те, що для досягнення політичних результатів у цій сфері держава має демонструвати відповідність високим західноєвропейським правовим стандартам захисту приватного життя громадян. Починаючи ще з перших років незалежності нашої держави, законодавці були ухвалювали ті чи інші нормативно-правові акти, покликані забезпечити належний захист фундаментальних прав, свобод і законних інтересів осіб, зокрема приватного життя. Проте велика частина з них була або недостатньо коректно прописаною, або із плином часу ці акти перестали відповідати динамічним умовам сьогодення. У контексті викладеного слід підтримати правників, які у своїх дослідженнях акцентують увагу на необхідності врахування позитивного досвіду зарубіжних країн.

Ураховуючи доволі високу актуальність проблематики питань, які розглядаються у цій статті, її дослідженню та аналізуванню протягом останніх років було присвячено чимало наукових робіт і публікацій. Із-поміж них особливо воліємо виокремити наукові напрацювання Ю. В. Лук'яненка, який розглянув обмеження права на невторчання у приватне життя в контексті затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину. А. С. Черкесова дослідила і зіставила окремі теоретичні та практичні аспекти реалізації гарантій прав

і свобод осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження. У свою чергу, Д. Б. Кастарнова й С. М. Тарасюк висвітлили практичну реалізацію конституційних механізмів захисту приватних прав, свобод та інтересів осіб від державного вторчання. На окрему увагу заслуговує монографічне дослідження Ж. В. Удовенко, присвячене проблемі дотримання права громадян на невторчання в особисте і сімейне життя. Учена розробила систему гарантій цього права, що надасть змогу забезпечити недопущення його порушення.

Наша наукова стаття розширює межі правових знань щодо забезпечення невторчання у приватне життя особи у кримінальному процесі. Зокрема, за допомогою порівняльного аналізу функціонування кримінального процесу європейських та інших розвинутих країн щодо забезпечення невторчання у приватне життя особи вдалося отримати корисну інформацію про можливі напрями вдосконалення національного законодавства.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основною метою статті є здійснення порівняльного аналізу вітчизняного законодавства та законодавства деяких зарубіжних країн щодо забезпечення невторчання у приватне життя особи. Зважаючи на поставлену мету, доречно вирішити такі завдання: 1) навести міжнародні правові акти з питань захисту права на невторчання у приватне життя; 2) проаналізувати

наукові правці вчених, присвячені порушеній проблематиці.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Під час написання було використано загальнонаукові та спеціальні наукові методи наукового пізнання. За допомогою порівняльно-правового методу встановлено спільні й відмінні вимоги та гарантії, закріплені як у міжнародних документах (деклараціях, конвенціях), так і у КПК зарубіжних країн. Діалектичний метод наукового пізнання використовувався для визначення підстав та умов правомірного обмеження засади невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя особи. Метод системного аналізу застосовано для аналізу правових норм, що регламентують забезпечення невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя особи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Конфіденційність є одним із важливих параметрів підтримки особистої свободи та прав, які мають забезпечуватися на основі як міжнародного, так і внутрішнього права. Відсутність конфіденційності під час розслідування та судового процесу є головною скаргою жертв сексуальних злочинів, їх сімей та родичів. Відкрите розслідування, прохання роз'яснити подробиці особистого та сімейного життя, розголошення приватної інформації та втручання у фізичну, психічну чи моральну недоторканність є прикладами порушення конфіденційності в процесі кримінального розслідування. Саме тому неповажне ставлення до приватного життя жертви з боку влади може призвести до ризику вторинної віктимізації (Azari, Hesari, 2016).

«Невтручання в особисте і сімейне життя є одним з основних міжнародних прав людини й громадянина, що відображає право кожного мати власний світ сімейних, інтимних ділових та інших інтересів, що не підлягають контролю з боку держави, суспільства, окремих громадян», – саме із таких слів розпочинається передмова до монографії Ж. В. Удовенко (2021, с. 6) «Процесуальні гарантії забезпечення права на невтручання в особисте і сімейне життя у кримінальному провадженні України», яку можна визнати однією з найкращих наукових робіт останнього часу в межах порушеної проблематики.

Зазначимо, що наразі на міжнародному рівні ухвалено низку загальноновизнаних нормативних документів із питань захисту прав і свобод людини. Цим світова спільнота підтвердила своє бажання захистити людину та її права. Поштовхом до ухвалення низки міжнародних актів з прав людини стали Загальна декларація прав людини 1984 р., Конвенція

про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Європейська соціальна хартія 1961 р. тощо. Зокрема, міжнародно-правові гарантії прав людини поділяються на такі: 1) загальнолюдські (світові), закріплені в міжнародно-правових актах, ухвалених ООН та організаціями, що діють під її егідою; 2) регіонально-континентальні, закріплені в континентальних нормативно-правових актах, ухвалених, наприклад, Європейським Союзом, Радою Європи (Клименко, 2016, с. 239). Не останнє місце в цих міжнародних документах відведено і праву на невтручання у приватне життя. Так, відповідно до нормативних вимог ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 р. «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя... Кожна людина має право на захист від такого втручання»¹. Крім того, згідно з приписами ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатися у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб»². Певні застереження можна побачити у ст. 68 Конституції України, де задекларовано, що «кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей».

Зважаючи на те, що зазначені вище міжнародні документи ратифіковано Україною, дотримання їх нормативних приписів має дуже важливе значення для розвитку демократії та зміцнення законності в державі, адже вони формують загальну угоду з прав людини, що робить акцент на громадянських і політичних правах. Разом із тим слід брати до уваги те, що

¹ Загальна декларація прав людини : від 10.12.1948 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 16.06.2021).

² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 16.06.2021).

гарантії забезпечення права на невтручання в особисте і сімейне життя людини не можуть визнаватися абсолютними, адже компетентним державним органам дозволяється у виняткових випадках здійснювати правомірне втручання, зокрема виходячи з конкретних цілей, які полягають у забезпеченні національної та громадської безпеки, або ж з метою захисту здоров'я, життя, прав і свобод інших осіб. Така константа міститься у ст. 32 Конституції України, де закріплено, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини»¹.

Як бачимо, за певних умов законодавець передбачає можливість обмеження невтручання у приватне життя особи. Такий виняток узгоджується з положеннями п. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 р., де визначено, що «при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві»².

Можливість законного обмеження зазначеного права також закріплено і у ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.: «Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб»³.

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 16.06.2021).

² Загальна декларація прав людини : від 10.12.1948 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 16.06.2021).

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Зако-

Сучасний перелік прав і свобод людини та громадянина, закріплений у міжнародних правових документах, є результатом історичного формування тих принципів і стандартів, які стали критерієм формування демократичного і правового суспільства. У зв'язку з цим упродовж останніх років навіть після ухвалення КПК України 2012 р. процес обговорення реформування національного законодавства не втрачає своєї актуальності. Це пояснюється тим, що практичне застосування положень КПК України свідчить про наявність певних проблем, які потребують нагального вирішення з метою напрацювання рекомендацій і пропозицій щодо їх удосконалення стосовно регулювання процесуального інституту затримання особи (Лук'яненко, 2016, с. 174).

Правники небезпідставно констатують, що гарантування державою невтручання у приватне життя особи у кримінальному процесі має доволі серйозне значення, оскільки саме в цій сфері права і свободи людини можуть піддаватися значним обмеженням. Тож, гарантії забезпечення права на невтручання у приватне та сімейне життя у кримінальному процесі мусять не мати лише декларативний характер, але й ефективно реалізовуватися правоохоронними органами на практиці.

Багато правознавців зауважує, що це може бути реалізовано серед іншого і за допомогою ефективно діючих державно-владних механізмів. Дехто із правників також стверджує, що порядок і підстави кожного можливого законного обмеження фундаментальних прав і свобод слід чітко прописати у відповідних актах законодавства. У цьому контексті варто звернути увагу на Стратегію національної безпеки України, затверджену Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. Так, згідно із вказаним документом Українська держава бере на себе зобов'язання належним чином організувати захист фундаментальних цінностей, визначених Конституцією та законами України. Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки серед іншого є захист прав, свобод і законних інтересів громадян України (п. 5 розділ 1)⁴.

нодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 16.06.2021).

⁴ Стратегія національної безпеки України : затв. Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 // БД «Законодавство України» / ВР

Кінцевою метою реалізації вказаної Стратегії є законодавче і практичне закріплення прав і свобод людини та громадянина, гарантування принципово нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку суспільства і в кінцевому підсумку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу. Станом на сьогодні вже зрозуміло, що велике значення вказаний напрям діяльності має для сфери кримінального процесу, основні завдання якої розкриваються у двох пріоритетних і взаємопов'язаних напрямках: з одного боку, це захист особи та суспільства, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників провадження, а з іншого, – забезпечення проведення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду справи по суті¹.

Наразі для демократичного суспільства право на приватне та сімейне життя є основоположною цінністю кожної людини. Тобто це право фізичної особи на автономне існування та повсякденне функціонування незалежно від волі або діяльності держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.

Беручи до уваги ту значну кількість нововведень, які були додані до чинного КПК України, з'являється серйозна необхідність дієвого захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також помітне збільшення ефективності всієї системи кримінальної юстиції (Тарасюк, 2021; Оверчук, 2016). Нововведення мають не лише бути продемонстровані у декларативній імплементації нових інститутів у кримінальну процесуальну діяльність, їх слід привести до рівня повної відповідності міжнародно-правовим стандартам захисту прав, свобод і законних інтересів особи у кримінальному процесі. Поряд із цим визнається потрібним переглянути законодавчі гарантії невтручання у приватне життя особи у кримінальному провадженні, насамперед з погляду їх відповідності міжнародним гарантіям забезпечення цього права.

Актуальність і доречність наукового дослідження окресленого питання також зроста-

ють у зв'язку із законодавчою вимогою щодо застосування під час кримінального провадження практики Європейського суду з прав людини. Суди зобов'язані не лише враховувати рішення ЄСПЛ, постановлені щодо України, а й застосовувати поряд із нормами національного законодавства норми Конвенції та практики ЄСПЛ щодо інших країн з метою недопущення порушення прав людини та основоположних свобод (Татаров, 2015, с. 19).

Згідно з вітчизняним та європейським законодавством інформація про особисте і сімейне життя особи має надзвичайно важливе значення для належного гарантування окреслених вище прав, свобод і законних інтересів громадян. Узвичаєно вважати, що таку інформацію містить низка даних і відомостей (Черкесова, 2017, с. 149). Серед них виділяють «дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень». Така інформація про особу є конфіденційною. Збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя (абз. 3–4 п. 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012)². Отже, враховуючи публічний характер сфери кримінального процесу, можемо констатувати, що обмеження права на приватне та сімейне життя у кримінальному провадженні гармонійно поєднується з основними міжнародними правовими стандартами захисту прав і свобод людини.

Розглядаючи рівень конкретного впливу зарубіжних правових норм і традицій на вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство, бачимо, що суттєва кількість прогресивних нововведень у КПК України є запозиченими з німецького кримінального процесуального законодавства. У свою чергу, німецьке право є невід'ємною частиною романо-германської правової сім'ї, відомої тим, що вона надала велику частину принципів і норм для вітчизняного законодавства майже в усіх галузях права. Наприклад, можна побачити запровадження суворого контролю за втручанням у приватність особи, забезпечення контролю

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020> (дата звернення: 16.06.2021).

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України : від 20.01.2012 № 2-рп/2012 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12> (дата звернення: 18.06.2021).

² Там само.

за використанням і знищенням одержаної конфіденційної інформації (Шаркова, 2014; Черкесова, 2017). Натомість у Сполучених Штатах Америки, які представляють англосаксонську (англо-американську) правову родину, право на захист від свавільного втручання в таємницю приватного життя гарантується Конституцією. Воно охороняється дією Четвертої поправки, яка гарантує захист особистого життя, житла, паперів, а також захист від необґрунтованих обшуків та арештів. Зняття інформації з каналів зв'язку та накладення арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію у США прирівнюється до обшуку та виїмки (Молдован, Савченко, Садова, 2013).

Ми також хочемо розглянути досвід забезпечення невтручання у приватне життя на прикладі національного законодавства Латвії, адже ця держава однією з перших країн пострадянського простору увійшла до складу ЄС і НАТО у статусі повноправного члену.

У контексті нашої тематики варто зазначити, що значна частина процесів, пов'язаних із втручанням правоохоронних органів цієї країни у приватне життя особи під час кримінального процесу, регулювалася Законом про оперативну діяльність. Латвія є одним із лідерів серед країн Центральної та Східної Європи за закріпленням на законодавчому рівні переліком видів оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів, зокрема їх кількість становить 11.

Різниця між особливостями кримінального законодавства України та Латвії, за словами І. І. Шинкаренка (2017), полягає в тому, що в Латвії усі передбачені 11 заходів проводяться тільки за дозволом суду. Натомість в Україні, де в законодавстві прописано аж 12 видів ОРЗ-ОТЗ, лише 9 із них мають проводитися лише за дозволом судового органу. Ураховуючи вказаний стан справ, треба вдосконалити вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство. Зокрема, на переконання дослідниці, необхідно ліквідувати ч. 3 ст. 246 КПК України, в якій йдеться, що рішення про проведення негласних слідчих дій ухвалюється слідчим або прокурором. Натомість учена пропонує замінити ч. 3 нормою, згідно з якою всі 12 видів ОРЗ-ОТЗ в Україні проводитимуться лише за дозволом суду. Це дасть змогу підвищити захищеність приватного життя осіб від втручання державних органів у кримінальному процесі.

Разом із тим І. І. Шинкаренко (2017) підкреслила, що Латвія не завжди є еталоном захисту приватних осіб у кримінальному процесі. Наприклад, у 2011 р. Конституційний Суд цієї країни виніс рішення про конституційність

Закону про оперативну діяльність, а також про його відповідність міжнародній Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Правозахисники критикують таке рішення Конституційного Суду Латвії через те, що, на їх погляд, Закон про оперативну діяльність дозволяє практично без обмежень прослуховувати телефонну розмову будь-якої людини.

Уважаємо за потрібне підкреслити, що не лише європейські, але й інші країни колишнього СРСР ухвалили на своїй території кримінальні процесуальні норми, які щонайменше номінально є доволі прогресивними, демократичними та відображають верховенство права. Наприклад, у ст. 16 КПК Киргизької Республіки серед іншого гарантується захист громадян від свавільного втручання правоохоронних і будь-яких інших державних органів у їхнє приватне життя. Під категорію приватного життя у цьому разі підпадають таємниця листування, таємниця телефонних та інших приватних розмов, таємниця поштових, телеграфних, електронних та інших повідомлень тощо. Накладення арешту на поштові й телеграфні відправлення та їх виїмка в установах зв'язку, контроль і запис телефонних та інших переговорів, отримання інформації про з'єднання між абонентами та/або абонентськими пристроями можуть проводитися лише на підставі судового рішення¹. На наш погляд, положення ст. 15 КПК України є дещо прогресивнішими, оскільки передбачають додаткові гарантії, зокрема те, що «ніхто не може збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Інформація про приватне життя особи, отримана в порядку, передбаченому цим Кодексом, не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження...»². Маємо також зазначити, що законодавча охорона прав і свобод людини на приватне життя має не лише декларуватися у відповідному нормативно-правовому документі, але й ефективно реалізовуватися на практиці правоохоронними й судовими органами.

¹ Уголовно-процесуальный кодекс Кыргызской Республики : от 02.02.2017 № 20 // Министрство юстиции Кыргызской Республики : офиц. сайт. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111530> (дата звернення: 18.06.2021).

² Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 16.06.2021).

Більш того, органи державної влади, зокрема правоохоронні, в межах конкретно визначених і прописаних у законі випадків мають право втручатися у приватне життя осіб, наприклад з метою відвернення реальної небезпеки чи припинення кримінального правопорушення.

Отже, беручи до уваги правообмежувальний характер і специфіку кримінальної процесуальної діяльності органів досудового розслідування і прокуратури, законодавець передбачив судовий контроль за її законністю. Судовий контроль є окремою функцією діяльності суду на стадії досудового розслідування. Суд повинен здійснювати захист прав учасників кримінального провадження за допомогою їх відновлення в разі порушення і підвищення рівня якості роботи правоохоронних органів у кримінальних провадженнях (Galagan et al., 2021). На наше переконання, важливим аспектом у цьому напрямі є якість закону. У цьому контексті під поняттям «якісний» розуміються чіткість та однозначність правового акта. Правова (формальна) визначеність права передбачає наявність сукупності точних, однозначних і прозорих правових приписів до процесів не лише правотворчості, а й правозастосування, покликаних забезпечити реалізацію прав, інтересів і свобод індивіда, а також захист від можливих проявів державного свавілля. Останнє, у свою чергу, досягається дотриманням законодавцем правил законодавчої техніки у процесі формування нормативних приписів. Тому нині гостро постає потреба в адекватному правовому регулюванні нормотворчого процесу (Сілантьєва, 2021, с. 31–32).

Наразі Литва як член ЄС і НАТО, як і Латвія, здійснює ефективний захист прав осіб на конфіденційність і непорушність їхнього приватного життя. У країні функціонує Закон про правовий захист персональних даних¹, який якісно замінює собою те, чим в інших державах пострадянського простору є сукупність статей або навіть глави кримінальних процесуальних кодексів, спрямованих на захист приватного життя. Окремо зауважимо, що порівняно з іншими кримінальними процесуальними кодексами та нормативно-правовими актами країн пострадянського простору Закон Литовської республіки про правовий захист

персональних даних якісно виділяється новизною та практичною пристосованістю. Прикладами цього слугують деталізовано прописані елементи правового регулювання процесів обробки і зберігання персональних даних осіб, а також ретельна правова регламентація процесів здійснення відеонагляду.

Далі звернемося до досвіду Польщі, де у сфері захисту приватного життя і конфіденційної інформації осіб також було зроблено низку важливих кроків у напрямі правової регламентації невтручання у приватне життя. Серед них можна виокремити два закони, які, на наш погляд, а також на погляд провідних правників Польщі, відіграють найважливішу роль у гарантуванні належного захисту вищевказаного права на приватне життя і права на конфіденційність. Зокрема, йдеться про Закон про захист персональних даних, який набув чинності у 2018 р. і згодом неодноразово доповнювався змінами та поправками. Цей нормативно-правовий акт був ухвалений на основі Директиви ЄС, яка має аналогічну назву. Згідно із цим законом будь-яка особа має право звернутися до того чи іншого державного органу з метою отримати відповідь (усю необхідну інформацію) про те, чи існують відомості про її приватне життя в тій чи іншій базі даних державних органів, або ж інформацію про існування такої бази даних узагалі. У разі знаходження особою про себе інформації, яка входить до категорії конфіденційної (перелік категорій надається у тексті закону), вона має право звернутися до державного органу з вимогою про вилучення такої інформації або окремих її частин. Указаний закон захищає конфіденційну інформацію приватних осіб від її передання за межі Польщі у разі, якщо «країна-одержувач» не здатна забезпечити належний та адекватний захист цієї інформації².

Іншим не менш важливим законом, на позитивні наслідки ухвалення якого багаторазово звертали увагу як урядові, так і незалежні експерти, є Закон про доступ до публічної інформації. Цей нормативно-правовий акт, який набув чинності у 2002 р., гарантує безперешкодний доступ громадян до суспільно важливої інформації³. Така інформація, наприклад, може бути надана компетентними державни-

¹ Закон Литовской Республики о правовой защите персональных данных : от 11.11.1996 № I-1374 // Lietuvos Respublikos Seimas : офіц. сайт. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=a09v24ovm&documentId=TAIS.405200&category=TAD> (дата звернення: 16.06.2021).

² Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej : сайт. URL: <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/2018/1000> (дата звернення: 18.06.2021).

³ О доступе к публичной информации : Закон Республики Польша от 06.09.2001 //

ми органами або приватними організаціями, основна діяльність яких становить значний суспільний інтерес у сфері безпеки, клімату, охорони здоров'я, політичної стабільності тощо.

На наше глибоке переконання, правовий захист невтручання у приватне життя осіб у Литві є найбільш розвинутим з-поміж усіх країн, які в минулому входили до складу СРСР. Тому він має бути особливим взірцем для України та її законодавців. Зокрема, ми мусимо перейняти цю прогресивність і раціональну доцільність литовського законодавства у сфері правового регулювання захисту приватного життя осіб від протиправного втручання держави та інших суб'єктів, адже здатність ефективно і своєчасно відповідати на виклики повсякденного життя (у цьому контексті в сфері правового регулювання невтручання у приватне життя людини) є важливою складовою успіху процесу реформування національного законодавства.

Тому пристосованість змісту і сутності нормативно-правових актів до реального стану справ не дарма вважається ключовою передумовою для їх успіху та результативності.

ВИСНОВКИ. Отже, підсумовуючи викладені в цій статті тези, твердження і наукові погляди дослідників, можемо констатувати, що станом на зараз у панівній кількості держав захист права на приватне життя людини є більш-менш якісно забезпеченим. Водночас країни відрізняються одна від одної у ступенях реального практичного виконання правових норм, які приписують здійснювати належний захист приватного життя осіб від стороннього протиправного втручання. Успішність реалізації приписів і норм того чи іншого нормативно-правового акта певною мірою залежить від того, наскільки якісно він був написаний і чи відповідає він актуальним реаліям сьогодення.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Клименко А. Л. Міжнародно-правові гарантії здійснення права людини на соціальне забезпечення. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 238–244.
2. Лук'яненко Ю. В. Міжнародні правові стандарти затримання особи у кримінальному судочинстві. *Форум права*. 2016. № 1. С. 174–178. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_30.pdf (дата звернення: 16.06.2021).
3. Молдован А. В., Савченко В. А., Садова Т. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, США : навч. посіб. Київ : Алерта, 2013. 334 с.
4. Оверчук С. В. Обмеження права вибору захисника у світлі європейських стандартів. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. № 2 (14). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16osvsys.pdf> (дата звернення: 16.06.2021).
5. Сілантьєва Е. Є. Співвідношення формальної визначеності та верховенства права. *Право і безпека*. 2021. № 1 (80). С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.1.03>.
6. Тарасюк С. М. Кримінальний процесуальний механізм забезпечення конституційних прав особи при проведених в її житті чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Одеса, 2021. 255 с.
7. Татаров О. Ю. Слідчий суддя як суб'єкт захисту прав людини: деякі проблеми правозастосування та шляхи їх вирішення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2 (69). С. 12–21.
8. Удовенко Ж. В. Процесуальні гарантії забезпечення права на невтручання в особисте і сімейне життя у кримінальному провадженні України : монографія / за заг. ред. В. І. Галагана. Київ : Центр учб. літ., 2021. 523 с.
9. Черкесова А. С. Досвід зарубіжних країн у механізмі реалізації гарантій прав і свобод обвинуваченого. *Правова держава*. 2017. № 26. С. 149–154.
10. Шаркова А. М. Порівняльно-правова характеристика механізмів забезпечення прав затриманого: Habeas Corpus, Amparode Libertad та механізм реалізації права на оскарження незаконного затримання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Вип. 1, т. 3. С. 215–218.
11. Шинкаренко І. І. Деякі правові та процедурні проблеми організації візуального спостереження за особою, місцем та річчю під час кримінального провадження // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 берез. 2017 р.) : у 2 ч. / МВС України, Ген. прокуратура України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, Нац. акад. прокуратури України. Дніпро, 2017. Ч. 2. С. 179–192.
12. Шинкаренко І. І. Проблеми удосконалення правового регулювання використання візуального спостереження під час оперативно-розшукового та кримінального провадження // Оперативно-

LEGISLATIONLINE : сайт. URL: <https://www.legislationline.org/download/id/2721/file/Access%20to%20information.pdf> (дата звернення: 18.06.2021).

розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики питання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 10 жовт. 2017 р.) : у 2 ч. / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2017. Ч. 1. С. 111–115.

13. Шинкаренко І. І. Проблеми удосконалення правового регулювання організації спостереження за особою, місцем та річчю під час кримінального провадження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 289–296.

14. Azari H., Hesari N. T. Protection of the right to privacy under international law and the Iranian legal system with a focus on the victims of rape. *US-CHINA LAW REVIEW*. 2006. No.13 (9). Pp. 641–664.

15. Galagan V. I., Ablamskyi S. Ye., Udovenko Z. V., Ablamska V. V. Judicial Control as a Guarantee of Non-Interference in Private Life During the Pretrial Investigation: An Observation under the European Court of Human Rights. *DIXI*. 2021. No. 23 (2). DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2021.02.12>.

Надійшла до редакції: 28.06.2021

СИМОНОВИЧ Д. В., БЛИЩИК О. В. ЗАРУБЕЖНИЙ ОПИТ ОБЕСПЕЧЕННЯ НЕВМЕШАТЕЛЬСТВА В ЧАСТНУЮ ЖИЗНЬ ЧЕЛОВЕКА В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

Статья посвящена изучению зарубежного опыта обеспечения невмешательства в частную жизнь человека в уголовном процессе. Актуальность и важность этого вопроса обусловлены тем, что активизация социальных и политических процессов, с которыми стали связывать мир в начале нынешнего столетия, существенно повлияла на реформирование национального законодательства Украины. Европейский путь развития нашего государства требует внедрения положительного опыта нормирования правоотношений в той или иной области права, в том числе уголовного процессуального.

Ключевые слова: частная жизнь, ограничение прав и свобод, правомерное вмешательство, зарубежный опыт.

SIMONOVYCH D. V., BLYSHCHYK O. V. FOREIGN EXPERIENCE IN ENSURING OF NON-INTERFERENCE IN THE PRIVATE LIFE OF A PERSON IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Positive experience in legal regulation of non-interference in private (personal and family) life of a person in criminal proceedings has been studied. The normative prescriptions of international legal acts have been analyzed, which guarantee non-interference in the private (personal and family) life of a person, and provide for cases of lawful restriction of this right. It has been determined that for a long period of time there have been intensive scientific discussions in democratic countries about the extent to which state interference in a person's private life can be allowed, i.e. considered legitimate. The urgency and importance of this issue is due to the fact that the intensification of social and political processes, which began to be connected to the world at the beginning of this century, have significantly influenced the reform of national legislation of Ukraine. The adoption of the Criminal Procedure Code of Ukraine in 2012 was a significant event in this direction, as among the general principles of criminal proceedings, lawmakers provided for non-interference in private life. This is important for participants in criminal proceedings, as the content and form of criminal proceedings must comply with general principles. At the same time, the practice of implementing the provisions of the CPC of Ukraine does not always ensure the rights and freedoms of the individual, in particular non-interference in private life. The current legislation is not able to fully guarantee the successful resolution of certain problems that arise from time to time in the field of criminal justice. All this leads to a growing need of citizens to clearly define the limits of law enforcement intervention in private life. The international community, in particular the European Court of Human Rights, has repeatedly stressed that the rules of law of a restrictive nature must be of high quality, i.e. without ambiguity in their interpretation and application. Otherwise, it violates the right to non-interference in the private life.

Key words: private life, restriction of rights and freedoms, lawful interference, foreign experience.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Симонович Д. В., Блищик О. В. Зарубіжний досвід забезпечення невтручання у приватне життя особи у кримінальному процесі. *Право і безпека*. 2021. № 4 (83). С.215–222. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.4.23>.

Citation (APA): Simonovych, D. V., & Blyshchuk, O. V. (2021). Foreign experience in ensuring of non-interference in the private life of a person in criminal proceedings. *Law and Safety*, 4(83), 215–222. <https://doi.org/10.32631/pb.2021.4.23>.